

Sözlü olarak cevaplandırılmasının Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 94 ncu maddesi gereğince saygı ile rica ederim.

BAŞKAN — Sayın Adalet Bakanı, buyurunuz efendim.

ADALET BAKANI HAYRİ MUMCUOĞLU (C. Senatosu Tekirdağ Üyesi) — Sayın Başkan, aziz milletvekilleri;

Biraz evvel okunarak ıttılâma sunulan ve adalet mesleğinden geldiği anlaşılan sayın milletvekili Hasan Yıldırım'ın sözlü sorusuna arzı cevap için huzurunuzdayım.

Sorularının birinci kısmı tamamen ihsai malûmat isteğine ilişkindir.

Halen Yüce Yargıtay da dahil olmak üzere adliye mahkemelerindeki hâkim ve Cumhuriyet Savcısı kadrosu 4 977 dir. Bunların derecelerini teferruat addettiğimden, zaman israfını mucibolacağı için, arz etmiyorum. Bu 4 977 kadrodan 201 adedi Yargıtaya, 3 042 adedi Adliye mahkemelerine, hâkimlere; 1 734 adedi de savcılara aittir.

Halen hizmette 195 Yargıtay üyesi, 2 284 hâkim, 288 hâkim yardımcısı, 50 hâkim müfettiş, 20 Yüksek Hâkimler Kurulu tetkik hâkimi, 620 Cumhuriyet Savcısı, 769 Cumhuriyet Savcı yardımcısı, 61 adalet müfettişi, 35 tane de Bakanlıkta çalışan savcı sınıfı olmak üzere 4 322 hâkim ve savcı hizmettedir.

Hizmete alınmak üzere 6 Yargıtay üyesi, 403 hâkim ve 246 savcı olmak üzere 655 hâkim ve savcıya ihtiyaç vardır, ki bu arz ettiğim rakamlar adalet teşkilâtındaki münhalleri ifade etmektedir.

Hâkim adaylığı kanunî kadrosu da 500'dür. Halen 224 münhal vardır.

Değerli milletvekilinin emekliye ayrılanlar ve istifa edenlere ilişkin sorularına arzı cevap ediyorum.

1971 yılında hâkim sınıfından 18 istifa, savcı sınıfından 23 istifa vardır. Savcı sınıfından 1971 yılında emekliye ayrılanların sayısı 22'dir.

1972 yılında emekliye ayrılan 86 hâkim, 14 savcı, 1972 yılında istifa eden 30 hâkim, 32 savcı vardır.

1973 yılında, dikkate şayan olan nokta, 132 hâkim emekliye ayrılmış, 29 savcı sınıfından emekliye ayrılan bulunmuştur. İstifa eden hâkim sayısı 1973 yılında 24'tür, savcı adedi de 27'dir.

Sayın milletvekilleri; değerli arkadaşım sorularının ikinci kısmında emeklilik ve istifa olaylarının nedenlerini sormaktadırlar. Buyuyorlar ki; «Emeklilik ve istifa haklarındaki kovuşturmadan mı, yoksa maddî sıkıntı ve teminatın kaldırılmasından mı?» Bu soruyu sorduktan sonra, meslekten de geldiklerini ifade buyurarak, soruların hemen altında cevabını veriyorlar.

Sayın milletvekilleri, Anayasa gereğince hâkimler 65 yaşını bitirince emekli olurlar. Bir de umumî memur statüsü içinde 25 veya 30 yaşlarını tamamladıkları takdirde emekliliklerini isteyebilirler, bunlar bir haktır. Böyle detaylı bir bilgiyi filhal arz etme imkânı mevcut değildir.

İstifa da, keza emeklilikle neticelenen bir tasarruf olabileceği gibi; hizmet süresi az olduğu için bir hak olan istifa müessesesi de işletilebilir. Yalnız, haklarındaki kovuşturmadan dolayı istifa eden veya emekli olan hâkim ve savcı kayıtlarımızda yok.

Teminat mevzuuna gelince :

Gerektiğinde bir tartışma konusu da olabilecek bu mevzuata aslında pek girmek istemiyorum. Şöyle ki; 1961 Anayasasının 3 ncu kısım, 3 ncu bölümünde yargı bölümüne hâkimler için getirilen teminatın müeyyidesi olan 132 ve 133 ncu maddelerinde bir değişiklik yapılmamıştır. Yapılan değişiklik mâruf adı ile «coğrafi teminat» a ilişkindir.

Değerli milletvekilleri, coğrafi teminat, hâkimin atandığı bir yerden rızası olmadan veya hıfzı inzibatı bir ceza mevzuu olmadan alınması keyfiyettir ki, bunun lehinde aleyhinde çok söz söylenebilir. Bu cümleden olmak üzere bir hâkimin, hele küçük bir çevrede uzun süre hâkimlik yapmasının çok sakıncalar yarattığı ve artık uzun süre o bölgede hizmet veren hâkimin tarafsızlığından dahi kuşkuya düşüldüğü söylenir. Buna mukabil; «Hâkimin coğrafi teminattan yoksun oluşu onun bağımsızlığına gölge düşürür» de denir; ama bu Anayasa değişikliği ile bugün kaldırılmıştır ama, buna mukabil, hâkimler üzerinde icranın herhangi bir yetkisi, atamalarda tasarrufu söz konusu değildir. Bu da Yüksek Hâkimler Kuruluna mevdu bir meseledir. Burada bu mülâhazaları tamamen objektif olma dikkati içinde arz ediyorum.